

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ АВТОМОБІЛЬНОЇ ІНСПЕКЦІЇ МВС УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ВАНТАЖІВ

МАРЦЕНИШИН Ю.І. - викладач кафедри організації служби та дізнання в підрозділах ДАІ факультету безпеки дорожнього руху ДЮІ МВС України, капітан міліції

УДК 351.811.123 (075.8)

В статті автор визначає місце і роль Государственной автомобильной инспекции МВД Украины в обеспечении безопасности перевозки опасных грузов.

Ключові слова: *Державтоінспекція, дорожнє перевезення небезпечних вантажів, безпека дорожнього руху.*

Постановка проблеми

Одним із основоположних і ключових завдань нашої країни на початку третього тисячоліття є інтеграція до Європейського Союзу (далі – ЄС). Збереження життя і здоров'я людей, природного навколишнього середовища, адаптація законодавства України до законодавчого ЄС забезпечення прав людини – один із основних напрямків діяльності нашої країни на цьому шляху.

Серед визначених аспектів для досягнення встановленої мети, необхідно звернути увагу на належне державне управління у сфері безпеки дорожнього руху. Сучасні проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху мають комплексний, багатогранний характер. Зокрема, поміж них можна виділити деякі проблемні питання, які в тій чи іншій мірі впливають на стан безпеки дорожнього руху, прикладом цього є питання забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів. Визначене питання є досить актуальним і важливим для України особливо нині, коли відбуваються значні перетворення у соціально-економічному житті суспільства.

Можна зазначати економічні, політичні, адміністративно-правові аспекти забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів, але у запропонованій статті йтиметься річ про один із таких аспектів – визначення місця та ролі Державтоінспекції у забезпеченні безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

Необхідність у цьому виникає у зв'язку з великим ступенем небезпеки, яку репрезентує собою весь процес дорожнього перевезення небезпечних вантажів, зокрема через більший масштаб можливих наслідків у результаті настання небажаної події при їх транспортуванні.

Хоча у світовій практиці для більшості небезпечних вантажів ймовірність настання аварії під час їх перевезення становить лише 10-6 на мілью, наслідки інциденту, порівняно з транспортуванням іншого комерційного вантажу, можуть спричинити загибель і захворювання людей, тварин, забруднення навколишнього середовища, ушкодження транспортних засобів і руйнування вулично-дорожньої мережі, промислових об'єктів, житлових будинків тощо. Економічний збиток від цього може скласти мільйони гривень, а соціальний збиток, викликаний загибеллю людей, знищенням природних ресурсів і національного багатства країни – незліченним. І це далеко не весь вичерпаний перелік збитків і шкоди, яких можуть завдати суспільству небезпечні вантажі.

Лише у США збитки від аварій під час перевезення небезпечних вантажів у 2009 році становили 69117.345 тис. доларів США, що на 30 % більше ніж у 2008 році. Понад 73 % аварій припадає на автомобільні перевезення [1]. Відповідно до українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності, небезпечні вантажі належать до V та VI груп товарів (мінеральні продукти та продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості), обсяги експорту за якими у 2009 році стягнули 6415243 тис. доларів США, що становить 52.65 % обсягів попереднього року, а імпорту – 21014355 тис. доларів США (69.05 % значення 2008 року) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростання зацікавленості до питань забезпечення безпеки дорожнього руху як з боку науковців так і з боку політиків і практиків.

Про це свідчить чимала кількість захищених за останні роки дисертаційних досліджень, надрукованих публікацій, які стосуються проблем забезпечення безпеки дорожнього руху, а також значний інтерес до вирішення існуючих проблем у зазначеній сфері з боку держави.

Поміж цих наукових доробок у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху необхідно виділити ряд наукових праць вітчизняних авторів, серед яких: Т. Гуржій, О. Міленін, С. Гусаров, А. Подоляка, О. Салманова, В. Бесчастний, А. Собакарь, М. Долгополова, М. Микитюк, О. Бандурка, А. Комзюк, В. Новікова, В. Развадовський, О. Ярмиш та інші, в яких проведені дослідження широкого кола питань щодо удосконалення забезпечення безпеки дорожнього руху. Однак, не примножуючи досягнутого, слід визнати, що питання забезпечення безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів, що є складовими безпеки дорожнього руху, залишаються найменш дослідженими, спеціальному монографічному розгляду не піддавалися.

Потреба теоретичного осмислення зазначених питань на рівні монографічно-

го дослідження зумовлена тим, що умови для синтезування всебічного погляду на проблему стали реальними. Крім того, на розв'язання очікує також низка інших прагматичних питань у цій сфері. До цього варто додати, що нові реалії сучасності вимагають внесення коректив у традиційно сформовані підходи до вирішення цієї проблеми, тому саме ці обставини і спонукали здійснити відповідне дослідження зазначених питань, які мають стати предметом окремого наукового аналізу.

Наведений у статті матеріал базується на аналізі положень чинного законодавства у сфері державного управління та правового регулювання перевезень небезпечних вантажів, а також наукових праць вітчизняних авторів, які вивчали загальнотеоретичну основу зазначеної проблеми: В. Авер'янов, Ю. Бітяк, Д. Бахрах, Д. Зеркалов, Е. Демський, А. Комзюк, Л. Коваль, Ю.Тихоміров, а також іноземних авторів: С. Джин-Фу, Н. Ємел'янова, І. Зубріцкас, К. Ілюхін, Л. Комшукова, Н. Обелець, Г. Хат-Гарнцаж, Я. Гарнцаж.

У даній статті поставимо акцент на аналізі цілей, завдань, функцій, структури та діяльності одного із органів, на який покладається забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні і який є головним у цій сфері, а саме – Державної автомобільної інспекції (далі – Державтоінспекція) Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), а також на можливих шляхах його вдосконалення.

Тому метою даної статті слід вважати наукове обґрунтування ролі й місця ДАІ МВС України у забезпеченні безпеки перевезення небезпечних вантажів.

Виклад основного матеріалу

Розвиток України як демократичної держави спричиняє необхідність визначення місця і ролі як правоохоронних органів в цілому, так і окремих підрозділів у сучасному, технічно орієнтованому суспільстві, зокрема визначення, яке місце і яку роль займає і відіграє Державтоінспекція МВС України у сфері забезпечення безпеки перевезення небезпечних вантажів. Потреба в цьому зумовлена кількома чинниками, головними з яких є:

по-перше, як ми вже зазначали, прагнення керівництва країни до інтеграції України у Європейську спільноту;

по-друге, в результаті науково-технічного прогресу, бурхливого розвитку всіх галузей промисловості з'явилася величезна кількість небезпечних вантажів, яких усього існує біля 4 тисяч найменувань, які приймаються до перевезення, з них 200 – особливо небезпечних;

по-третє, підраховано, що біля тисячі нових хімічних продуктів з'являється на ринку щороку;

по-четверте, щорічно в Україні транспортом загального користування перевозиться понад 900 мільйонів тон вантажів (у тому числі велика кількість небезпечних), з яких на автомобільний транспорт припадає близько – 26 %;

по-п'яте, щорічний зріст кількості великих аварій у промисловості та у транспорті, з яких 45% припадає на транспортування небезпечних вантажів;

по-шосте, розширення обсягів та сфери застосування транспортних засобів, що в свою чергу, підвищує імовірність збільшення людських та матеріальних витрат, причиною яких є аварійність на дорогах тощо.

Концепцією єдності і розподілу влад [3] закріплено призначення виконавчої влади – виконання законів та інших правових актів, єдність цієї гілки влади зі змістом керувальної діяльності держави. У системі центральних органів виконавчої влади головним (провідним) органом з питань формування і реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, введення боротьби зі злочинністю, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, у тому числі безпеки дорожнього руху, безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів, що є невід'ємною складовою забезпечення безпеки дорожнього руху МВС України [4]. У структурі МВС України функціонує підрозділ, що забезпечує безпеку дорожнього руху – Державна автомобільна інспекція МВС України.

Історія української Державтоінспекції бере свій початок з 14 квітня 1997 року,

коли Кабінет Міністрів України затвердив «Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутрішніх справ». Взагалі службу було започатковано в далекому 1936 році у складі Головного управління робітничо-селянської міліції НКВС СРСР. Головним документом інспекції була постановова «Затвердження Положення про Державну автомобільну інспекцію Головного управління робітничо-селянської міліції НКВС СРСР».

У перші роки діяльності молоді Державтоінспекції бракувало кваліфікованих кадрів, патрульних автомобілів, радіозв'язків. При цьому завдання, які отримували працівники ДАІ, майже відповідали вимогам сьогодення, а саме:

- боротьба з аварійністю та викраданням автотранспорту;

- розроблення технічних норм та параметрів експлуатації автотранспорту;

- спостереження за підготовкою та вихованням водійських кадрів;

- кількісний та якісний облік автопарку.

Під час Великої Вітчизняної війни на плечі Державтоінспекції лягли завдання підвищеної складності. Багато працівників брало участь у військових діях, а ті, хто залишився в особовому складі, проводили мобілізацію автотранспорту на фронт, слідкували за дотриманням правил світломаскування під час бомбардування німецької авіації, гасили пожежі та рятували людей з-під уламків.

У післявоєнний період велика кількість автомобілів та мотоциклів з армії було спрямовано до народного господарства. Крім організації та контролю за дорожнім рухом, працівники ДАІ безпосередньо брали участь у відновленні автомобільного парку країни. У середині 50-х років випуск вітчизняних автомобілів перевищив довоєнний рівень у 2,5 рази. Вже в цей час постає загострене питання попередження та профілактики дорожньо-транспортного травматизму.

У першій половині 60-х років набрали чинності єдині на той час «Правила руху вулицями та дорогами». Розпочинається застосування індикаторних трубок для виявлення водіїв у стані алкогольного сп'яніння,

споруджуються перші стаціонарні пости для здійснення нагляду над замиськими дорогами, освоюється виробництво екзаменаційних апаратів для оцінювання теоретичних знань кандидатів у водії. У 70-х роках значно покращилася технічна база ДАІ: з'явилися радіолокаційні вимірювачі швидкості транспортних засобів, гелікоптери та патрульно-санітарні автомобілі.

У кінці 1990-х років з переходом до ринкової економіки в Україні значно зростає кількість автомобілів, вантажних перевезень, як у міжнародному сполученні, так і в межах держави, в тому числі і небезпечних вантажів тощо. Як наслідок, спостерігається зріст кількості дорожньо-транспортних пригод, потерпілих та загиблих, а також рівня злочинності на трасах. Усі ці обставини підтвердили необхідність посилення контролю з боку Державтоінспекції за безпекою дорожнього руху, включаючи і безпеку дорожнього перевезення небезпечних вантажів, а також укріплення та розширення її структури. У зв'язку з цим, дорожня міліція України запустила процес модернізації та структурної перебудови.

Сьогодні Державтоінспекція МВС України нараховує майже 23 тисячі працівників, з яких 19,6 тисяч – атестовані та 3,3 тисяч – вільнонаймані. На цей час в ДАІ, як і в інших службах Міністерства внутрішніх справ, відбувається реформування структури, головна мета якої – налагодження партнерських стосунків між учасниками дорожнього руху, захист їх законних прав та інтересів, ефективне запобігання аварійності та протидія трасовій злочинності.

Пірнавши в історію, необхідно відзначити, що протягом усього часу існування Державтоінспекції, її роль є важливою та визначною, а місце – пріоритетним у забезпеченні безпеки дорожнього руху взагалі та безпосередньо у забезпеченні безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів. Аргументом до цього є визначені законодавцем завдання та функції Державтоінспекції.

Так, серед основних завдань якої Положенням про Державну автомобільну ін-

спекцію Міністерства внутрішніх справ, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 № 341, визначено реалізацію у межах своєї компетенції державної політики щодо забезпечення безпеки дорожнього руху і безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів [5]. Державна політика у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів, перш за все, повинна спрямовуватися на забезпечення безпечних умов транспортування небезпечних вантажів, мінімізацію виникнення надзвичайних ситуацій під час їх перевезення та на адаптацію українського законодавства до законодавства ЄС у зазначеній сфері.

Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» [6] у сфері управління забезпеченням безпеки перевезення небезпечних вантажів відповідні повноваження (у межах компетенції) має широке коло органів виконавчої влади. Так, статтею 10 вказаного Закону визначено, що державне управління у сфері перевезення небезпечних вантажів здійснюють: Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі транспорту, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, а також інші спеціально уповноважені державні органи відповідно до їх компетенції.

До спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері перевезення небезпечних вантажів законодавець відносить орган виконавчої влади в галузі транспорту, промислової політики, праці та соціальної політики, екології, природних ресурсів, охорони здоров'я та Державтоінспекцію МВС України. Окрім наведених органів, які здійснюють державне управління у зазначеній сфері, Закон також визначає і їх компетенцію.

Поруч з цим необхідно зазначити, що на реалізацію норм цього Закону спрямовані також положення підзаконних актів, якими закріплені права та обов'язки вище зазначених органів у відповідних сферах перевезення небезпечних вантажів.

Слід зауважити, що коло органів виконавчої влади, які мають повноваження у сфері управління безпекою дорожнього перевезення небезпечних вантажів у нашій країні чимале. Разом з тим, чинним законодавством Державтоінспекція наділена компетенцією, яка надає підставу викремлювати її серед інших органів управління забезпеченням безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів та безперечно називати її головним суб'єктом забезпечення безпеки таких перевезень, паралельно акцентуючи увагу на визначенні особливого місця Державтоінспекції в забезпеченні безпеки цих перевезень. Доказом цього є стаття 16 закону України «Про перевезення небезпечних вантажів», яка передбачає компетенцію Державтоінспекції МВС України у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

Так, відповідно до зазначеного закону, до компетенції Державтоінспекції МВС України у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів належать:

- розробка і подання на затвердження МВС України за погодженням з центральним органом виконавчої влади в галузі транспорту нормативно-правових актів із питань дорожнього перевезення небезпечних вантажів;

- контроль безпеки дорожнього руху під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів, дотриманням законодавства у зазначеній сфері, у тому числі забезпеченням організації підготовки водіїв транспортних засобів та уповноважених з питань безпеки перевезення небезпечних вантажів, прийманням іспитів та видачею відповідних свідоцтв установленого зразка, розробленням і видачею в установленому порядку погоджень маршрутів руху транспортних засобів під час дорожнього перевезення небезпечних вантажів.

А також стаття 18 «Умови перевезення небезпечних вантажів» цього ж закону встановлює, що у разі дорожнього перевезення небезпечних вантажів, умови перевезення встановлюються виключно Державтоінспекцією Міністерства внутрішніх справ України. Що, в свою чергу, є підтвердженням нашої основної думки щодо

місця та ролі Державтоінспекції у забезпеченні безпеки перевезення небезпечних вантажів.

Поряду з цим, необхідно також відзначити п. 16.1. Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів, затверджених наказом МВС України від 26.07.2000 № 822 «Про затвердження Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів» [7]. Саме в ньому підкреслюється і визначається місце і роль Державтоінспекції у забезпеченні безпеки цих перевезень. Так, в п. 16.1 вказано, що контроль за дотриманням вимог, що стосуються дорожнього перевезення небезпечних вантажів, покладається на підрозділи Державтоінспекції МВС України, цим самим законодавець автоматично відвів головну роль у забезпеченні безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів Державтоінспекції, поклавши на неї роль контролюючого органу.

Висновки

Завершуючи наше наукове дослідження, можна цілком впевнено стверджувати, що:

- по-перше, невідповідність вітчизняного законодавства європейським стандартам, відмінність проектів нормативно-правових актів із нормами ЄС, протиріччя деяких норм діючого законодавства між собою, відсутність належного контролю з боку держави, пасивність у деякій мірі контролюючих органів, халатне відношення до виконання своїх обов'язків, суб'єкти дорожнього перевезення небезпечних вантажів та інше, що в кінцевому результаті створює значну перепону на шляху євроінтеграції нашої країни та небезпеку для життя і здоров'я наших співвітчизників та навколишнього середовища.

- по-друге, Державтоінспекція посідає магістральне місце у сфері дорожнього перевезення небезпечних вантажів та є чільним суб'єктом забезпечення безпеки перевезення цих вантажів. А також бере на себе першорядну роль в організації та забезпеченні безпеки дорожнього перевезення небезпечних вантажів та в межах наданих повноважень виконує одні з головних конституційних завдань – збереження життя і

АНОТАЦІЯ

У статті автор визначає місце та роль Державної автомобільної інспекції МВС України у забезпеченні безпеки перевезення небезпечних вантажів.

SUMMARY

The article defines the place and role of the State Automobile Inspection of Ministry of Internal Affairs of Ukraine in ensuring the safe transport of dangerous goods.

здоров'я громадян та забезпечення екологічної безпеки на території України.

Література

1. National transportation Statistics 2010. U.S. Department of Transportation. Bureau of Transportation Statistics [Електронний ресурс]. – Way of access : http://www.bts.gov/publications/national_transportation_statistics/df/entire.pdf, с. 27–28, 36;

2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua;

3. Конституція України// Відомості Верховної Ради. – 1996. – №30. – Ст.141;

4. Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Указ Президента України від 17.10.2000 р. №1138/2000// Офіційний вісник України. – 2000. – № 42. – Ст. 234 (зі змінами);

5. Положення про Державну автомобільну інспекцію Міністерства внутріш-

ніх справ: Постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997р. №341// Урядовий кур'єр. – 17.04.1997;

6. Закон України “Про перевезення небезпечних вантажів” від 06.04.2000 № 1644-III // Відомості Верховної Ради України від 14.07.2000 – 2000 р., № 28;

7. Наказ МВС України від 26.07.2004 № 822 “Правила дорожнього перевезення небезпечних вантажів” // Офіційний вісник України від 17.09.2004 – 2004 р., № 35, с. 357.

8. Колпаков В. К. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний та ін.; – 2-ге вид. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 655с.